

Spindel wird der प्रमथ्य fest eingefügt und auf eine Kerbe in der unteren श्रृणि aufgesetzt; wird die Spindel mittelst eines um sie geschlungenen Seiles, an dessen Enden abwechselnd gezogen wird, in rasche Bewegung versetzt, so entsteht durch die Reibung Feuer. Sch. zu KĪTJ. ÇA. S. 363. 366. 366. Oesters die var. I. चत्र.

चात्रारिंश (von चवारिंशत् n. das aus 40 Adhja bestehende Brāhmaṇa, Titel einer Schrift P. 5, 1, 62.

चात्रारिंशत्क (wie eben) adj. für 40 gekauft u. s. w. P. 5, 1, 22, Sch.; vgl. 21.

चात्राल. Up. 1, 115. m. n. die Grube, welche die Erde für den nördlichen Altar (उत्तरवेदि) liefert (also auch nur bei solchen Opfer vorkommend, für welche diese Vēdi erforderlich ist), ÇAT. Br. 3, 5, 1, 26. 8, 2, 18. 30. 9, 2, 16. 30. योनिर्वै यज्ञस्य चात्रालम् TS. 6, 1, 2, 8. 3, 4, 1. 7, 5, 8, 1. TBa. 1, 3, 8, 1. 5, 10, 1. KĪTJ. ÇA. 1, 3, 42. 6, 6, 13. 8, 7, 21. ĀÇV. ÇA. 1, 1, 3, 5. LĀTJ. 5, 1, 2. 7, 10. m. = गर्त und अग्निहोत्रोपकरण UṆĀDIV. im SAMKSHIPTAS. ÇKDr. — Vgl. चत्राल.

चात्रालवत् adj. (ein Opfer) bei welchem eine Grube चात्राल gegraben wird ĀÇV. ÇA. 1, 1.

चानराट (?) P. 6, 2, 103. पूर्व° Sch.

चानूर s. u. चाणूर.

चान्द्रनिक (von चन्द्रन) adj. aus Sandelholz gemacht u. s. w. WILS.

चान्द्र (von चन्द्र) 1) adj. lunaris: चतुर्णा मासानां सौरसावननात्रचान्द्राणाम् VARĀH. BRH. S. 2, c (A. Bl. 1, b). संवत्सर Sch. zu KĪTJ. ÇA. S. 331, 23. — 2) m. a) (sc. मास) Mondmonat ÇABDAR. im ÇKDr. Von Vollmond zu Vollmond gerechnet, heisst er गौण; von Neumond zu Neumond dagegen — मुख्य As. Res. III, 258. ÇKDr. Nach WILSON auch die lichte Hälfte des Mondmonats. — b) der Mondedelstein (s. चन्द्रकात्त) H. 1067. — c) pl. die Schüler des Grammatikers Kāndra SIDDH. K. zu P. 3, 2, 26. चान्द्रैर्गार्दि: Kār. 10 (aus der SIDDH. K.) zu P. 7, 2, 10. — 3) f. ई a) Mondschein. — b) eine Art Solanum (सैतकण्टकारी) RĪGĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. einer Fürstin RĪGĀ-TAR. 7, 1503. — 4) n. (sc. व्रत) = चान्द्रायण PRĀJACĪTTAT. im ÇKDr.

चान्द्रक n. getrockneter Ingwer (शुण्ठी) RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. चान्द्राव्य.

चान्द्रपुर m. pl. die Bewohner von Kāndrapura VARĀH. BRH. S. 14, 5.

चान्द्रभागा f. = चन्द्रभागा DVIRŪPAK. im ÇKDr.

चान्द्रभाग्ये m. metron. von चन्द्रभागा P. 4, 1, 113, Sch.

चान्द्रमसै (von चन्द्रमस्) 1) adj. f. ई lunaris: ग्रहा: AV. 19, 9, 10. शश ÇAT. Br. 11, 1, 5, 3. इष्टि ĀÇV. ÇA. 9, 8. ÇĀNH. ÇA. 14, 32, 8. संवत्सर LĀTJ. 4, 8, 6. लोक PRACNOP. 1, 9. BHĀG. P. 3, 32, 3. ज्योतिस् BHAG. 8, 25. वपुस् MBH. 12, 9083. वृत्ति 7434. लेखा KUMĀRAS. 1, 25. अभिव्या 44. सुधा RAGH. 2, 39. — 2) f. ई N. pr. der Gemahlin Brhaspati's MBH. 3, 14130. — 3) n. Bein. des 5ten Mondhaues (मृगशिरस्) H. 109.

चान्द्रमसायन (wie eben) m. der Sohn des Mondes, Budha oder Mercur HALĀJ. im ÇKDr. चान्द्रमसायनि n. dass. gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 134. H. 117, Sch.

चान्द्रमास s. u. चान्द्र.

चान्द्रव्रतिक (von चन्द्र + व्रत) adj. der nach der Weise des Mondes

verfährt: परिपूर्णा यथा चन्द्रं दृष्ट्वा कृष्यति मानवाः। तथा प्रकृतयो यस्मिन्स चान्द्रव्रतिको नृपः ॥ M. 9, 309.

चान्द्राव्य (चाद्र + आव्या) n. frischer Ingwer RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. चान्द्रक.

चान्द्रायण (चन्द्र + अयन) 1) n. (sc. व्रत) Bez. einer Kasteiung, bei der man den Mondlauf zur Richtschnur nimmt, indem man beim zunehmenden Monde jeden Tag einen Bissen mehr, beim abnehmenden einen Bissen weniger zu sich nimmt. Beginnt eine solche Kasteiung mit dem Vollmondstage, so dass die Zahl der Bissen sich zuerst von 15 bis 0 vermindert, dann aber in umgekehrter Ordnung wieder zunimmt, so heisst dieselbe पिपीलिकामध्य (weil bei der Ameise der Körper sich vom After und Kopf nach der Mitte hin stets verdünnt); beginnt die Kasteiung dagegen mit dem Neumonde, so dass die Zahl der Bissen zuerst von 0 bis 15 zunimmt, dann aber in umgekehrter Ordnung wieder sich vermindert, so erhält dieselbe den Namen पवमध्य oder पवमध्यम (weil das Gerstenkorn von der Mitte aus nach beiden Enden allmählig dünner wird). P. 5, 1, 72. TRIK. 2, 7, 6. M. 11, 216 (vgl. KULL.). 217. 6, 20. 11, 41. 106. 117. 154. 163. 171. 177. JĀGĀ. 3, 324. fgg. PAÑKĀT. I, 347. III, 119 (fälschlich चन्द्रायण). HIT. 19, 1. — Vgl. यति°, शिष्म°. — 2) m. pl. Bez. best. Personen: चान्द्रायणैर्भक्त n. die von den K. bewohnte Gegend gaṇa रेषुकारादि zu P. 4, 2, 54.

चान्द्रायणिक adj. der das Kāndrāṇa übt P. 5, 1, 72.

चाप m. n. 1) Bogen, m. AK. 2, 8, 2, 51. H. 773. MBH. 4, 1332. 6, 4375. n. 4, 1043. 8, 4911. DRAUP. 6, 19. DAÇ. 1, 32. H. 222. — M. 7, 192. DAÇ. 2, 13. ÇĀK. 5, 1. 185. RAGH. 3, 60. MEGH. 72. चापधर R. 2, 86, 22. चापवृषाणि ABH. Br. in Ind. St. 1, 40 ist wohl, wie WEBER jetzt annimmt, in च + अपवृषाणि zu zerlegen. — 2) der Schütze im Thierkreise VARĀH. BRH. S. 41 (40), 10. — 3) Regenbogen BHĀG. P. 1, 11, 28. Vgl. इन्द्रचाप. शक्र°. — 4) Bez. einer best. Constellation (s. धनुस्) VARĀH. BRH. 12, 18. — Viell. von कप् = कम्प.

चापदामी (चाप + दा°) f. N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. I, 509.

चापपट (चाप + पट) m. N. eines Baumes, Buchanania latifolia Roxb. (पिपल), ĠATĀDH. im ÇKDr. — Vgl. धनु und पट.

चापलै (nom. abstr. von चपल) n. gaṇa पुवादि zu P. 5, 1, 130. 1) Beweglichkeit, rasche Bewegung, Geschwindigkeit: सूतनिषिद्धचापल (अथ) RAGH. 3, 42. भ्रमत्कन्दुकचापलै: BHĀG. P. 8, 12, 20. — 2) innere Unruhe, Aufregtheit; rasches —, unüberlegtes Verfahren, Unbesonnenheit P. 8, 1, 12, VĀRTT. 2. = संभ्रमेण प्रवृत्ति: Sch. = अनवस्थिति H. 313. भ्रमसि मानस चापलेन BHARTṢ. 3, 71. चापलादिप्रसुलभात्प्रेषुमिच्छत्यप्यंजन: RĪGĀ-TAR. 1, 215. MBH. 1, 7039. fg. R. 3, 13, 31. 4, 17, 5. ÇĀK. 69, 12. RAGH. 1, 9. BHĀG. P. 1, 5, 24. अ° BHAG. 16, 2. — Vgl. चापल्य.

चापलायन m. patron. von चपल gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

चापल्य (nom. abstr. von चपल) n. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. 1) Beweglichkeit, Unruhe: स्थाने चापल्यं च विवर्जयेत् KĀN. 30. मत्कुणो ऽतिचापल्यत्वात्प्रविष्टः PAÑKĀT. 62, 12. — 2) rasches —, unüberlegtes Verfahren, Unbesonnenheit: मात्सर्यद्वेषादिचापल्यं तनवस्थिति: SĀH. D. 199. JĀGĀ. 3, 279. वाक्याणिपाद° 1, 112. R. 5, 88, 9 (= PAÑKĀT. IV, 81). PAÑKĀT. 10, 9. in Bezug auf (loc.) R. 3, 1, 13. अ° HIT. I, 92. —